

Suomen kirjastoseuran lausunto

kulttuuripoliittisesta selonteosta

Kiitämme lausuntopyynnöstä. Kulttuuripoliittisen selonteon vision sisältö on hyvä ja kirjastojen näkökulmasta kattava. Sen pitkän tähtäimen tavoitteet ovat kannatettavat.

Kulttuuripoliitiikalla on yhteys muuhun politiikkaan eikä sitä voi eristää irralliseksi muusta yhteiskunnan toiminnasta. Kulttuurin asioita tulee edistää hallituskausien yli. Selonteko osoittaa pitkäjänteisen kehittämistyön suunnan ja toivomme, että kaikki puolueet ja poliittiset ryhmittymät voivat siihen sitoutua.

Selonteon peruslähtökohta, arvonluonti kulttuurisisältöjen kautta, on sinänsä oikea. Arvonluonti tulee nähdä paitsi taloudellisena tavoitteena, myös henkisen pääoman kasvuna, jonka hyötyjen tulee koskea jokaista. Kulttuurin julkisen rahoituksen tuottamalla arvonlisäyksellä on myös sivistyksellinen ja yhteiskunnallinen ulottuvuus.

Kulttuuri- ja taidealat ovat merkittäviä elinkeinoja. Kulttuuripoliittista selontekoa seuraavissa toimenpideohjelmissa kulttuurin ja taiteen merkitys myös vaikeammin mitattavissa olevina hyvinvointivaikutuksina tulee ottaa huomioon.

Selonteon toimenpideohjelmissa tulee myös kiinnittää enemmän huomiota välittäjäportaisiin, jollainen esimerkiksi yleinen kirjasto on. Kirjastopalvelujen saavutettavuus on monilta osin suoraan kulttuurin saavutettavuutta.

Kirjastot ovat monilla paikkakunnilla ainoa tai lähes ainoa kulttuuria ympärivuotisesti tarjoava toimija ja jopa ainoa julkinen instituutio. Koska kuntien kaikenlainen eriytymiskehitys näyttää jatkuvan, on tärkeää, että alueellisen yhdenvertaisuuden säilyttämiseksi kirjastoilla on mahdollisuus toteuttaa lain määrittelemien tehtävien puitteissa myös paikallisen muun kulttuuritarjonnan edistämistä.

Selonteossa ei käsitellä kirjastojen rahoituksen turvaamista. Selonteon kehoitus siitä, että kunnat vievät selonteon ehdotuksia eteenpäin omassa toiminnassaan edellyttää sitä, että kirjastoissa pystytään kunnolla tekemään kirjastolain edellyttämät tehtävät, jotta kulttuuripalvelujen saavutettavuus toteutuu. Tämä edellyttää valtion ja kuntien yhteistyötä ja valtion tulee paitsi tukea kirjastoja suoraan, myös varmistaa, että kunnat rahoittavat kirjastoja riittävästi. Kun tämä perusta on kunnossa, on selonteon tavoitteiden eteenpäin vieminen helpompaa. Yhteistyömalleja ja digitaalisia ratkaisuja pitää kehittää edelleen.

Kirjastot tarvitsevat riittävän ja vakaan perusrahoituksen voidakseen suorittaa niille laissa määritellyt tehtävät. Kuntarajat ylittävässä toiminnallisessa ja kustannustehokkaassa yhteistyössä kirjastot ovat edelläkävijöitä.

Kirjastojen rooli pienten kuntien tärkeimpänä kulttuuripalvelujen tarjoajana ja yhteistyön mahdollistajana nousee selonteossa esiin. On ilmeistä, että tavoitteiden toteuttaminen nojaa kirjastojen osalta siihen, että niillä on riittävät taloudelliset resurssit tavoitteiden eteenpäin viemiseksi ja että kirjastossa on riittävästi ammattitaitoista henkilöstöä.

Yleisten kirjastojen nähdään olevan keskeisiä paikallisen ja alueellisen kulttuuritarjonnan ylläpitäjiä ja työllistäjiä. Ne toimivat myös omaehtoisen toiminnan edistäjinä, mikä vahvistaa yhteisöllisyyttä ja osallistumista.

Selonteossa todetaan, että kirjastopalvelut ovat käytetyimpiä kunnallisia palveluja ja niihin ollaan tyytyväisiä. Tämä korostaa kirjastojen merkitystä kansalaisten arjessa, hyvinvoinnissa ja myös kriisinkestävyyden rakentamisessa.

Kirjastojen keskeinen toimijuus lasten, nuorten ja perheiden lukemisen tukemisessa todetaan. Huomautamme, että mediataitojen ja digiosaamisen kehittäminen ja kriittisen ajattelun edistäminen osana kulttuuriin osallistumisen myönteisiä vaikutuksia koskee myös aikuisväestöä ja kirjasto on ainoa julkinen toimija, joka tavoittaa laajasti myös aikuiset. Kirjasto on merkittävä käyttöliittymä yhteiskunnan digitaalisiin palveluihin, mukaan lukien erilaiset kulttuurituotteet. Kirjastojen rooli luotettavan tiedon tuottajina ja tarjoajina korostuu erityisesti kriisiaikoina.

Kiitämme selonteon painotusta kirjastojen tehokkaan toiminnan varmistamisesta myös epävarmoissa olosuhteissa. Kirjastot ovat oleellinen osa kriisinkestävyyttä ja henkistä huoltovarmuutta.

Huomautamme, että luovan talouden edellytyksien osalta tekijänoikeusasioiden ratkaisemisessa ja digitaalisia ratkaisuja rakennettaessa kirjastojen toimintaedellytykset tulee huomioida. Kirjasto ei voi toimia lukuilon levittäjänä ja lukemisen edistäjänä, mikäli sillä ei lähtökohtaisesti ole oikeutta hankkia digitaalista aineistoa. Tekijänoikeuslakia tulee uudistaa kulttuuripoliittisen selonteon tavoitteita tukevaksi. Kirjastojen osalta sen tulee olla teknologianeutraali ja tukea myös kirjastojen toimintaa. Mikäli tämä edellyttää poikkeuksia lakiin, ne on tehtävä.

Kirjastojen henkilöstön jatkuva täydennyskoulutus on ollut kriittinen tekijä kirjastoista saatavan palvelun pitämisellä laadukkaana ja suosittuna. Kirjastoilla on keskeinen rooli yhteisöllisten tilojen tarjoajana ja siten kulttuurin kasvualustajana. Näiden tekijöiden tulee olla kunnossa jatkossakin selonteon tavoitteiden toteutumisen varmistamiseksi.

Helsingissä 17.3.2025

Juha Manninen

toiminnanjohtaja